

Poznań, 30.09.2022

dr hab. Jacek Łuczak, prof. UEP Katedra
Zarządzania Jakością Uniwersytet
Ekonomiczny w Poznaniu

**Recenzja osiągnięcia naukowego oraz całokształtu dorobku naukowego,
dydaktycznego i organizacyjnego dr. Pawła Kobisa w związku z jego wnioskiem
o nadanie stopnia doktora habilitowanego**

Niniejsza recenzja dokonana została w odniesieniu do wniosku Pana Doktora Pawła Kobisa z dnia 29.12.2021 o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego oraz decyzji Rady Doskonałości Naukowej z dnia 28.02.2022 wyznaczenia recenzentów - członków komisji habilitacyjnej.

Recenzja została opracowana bezpośrednio w oparciu o pismo (R-WZ/BODN-512-.1.2022) Pani dr hab. Agnieszki Mesjasz-Lech, prof. PCz (Przewodniczącej Rady Dyscypliny Naukowej, Nauki o Zarządzaniu i Jakości na Wydziale Zarządzania Politechniki Częstochowskiej) z dnia 30.03.2022 r.

Z przedłożonej dokumentacji wynika, że spełnione zostały wymagania formalne określone w art. 219 ust. 1 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Dr inż. Paweł Kobis uzyskał stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu w dniu 1 lipca 2010 roku, na wydziale Zarządzania AGH. Temat pracy doktorskiej: Wpływ Grupowych Systemów Wspomagania Decyzji na usprawnianie zarządzania dużymi przedsiębiorstwami (promotor - prof. dr hab. inż. Leszek Kiełtyka).

Habilitant pracuje na Wydziale Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, do roku 2010 na stanowisku asystenta, a do chwili obecnej na stanowisku adiunkta. Ponadto dodatkowo zajmował stanowisko asystenta i adiunkta na innych uczelniach wyższych (m.in. Wyższa Szkoła Ekonomii i Prawa, Wyższa Szkoła Zarządzania).

Osiągnięcia publikacyjne przed uzyskaniem stopnia doktora koncentrowały się na przetwarzaniu i wymianie informacji w podmiotach gospodarczych, bezpieczeństwie zasobów informacyjnych, komunikacji multimedialnej. Od początku Autor uwzględniał aspekt zachowań osób w kontekście podejścia do bezpieczeństwa informacji i danych.

Habilitant skazał 10 kluczowych swoim zdaniem publikacji po uzyskaniu stopnia doktora. To m.in.

Kobis P., Chmielarz G. (2017), *Information Management in SME Sector Enterprises with the Use of NAS Storage Systems*, [in:] L. Varkoly, M. Zabovsky, R. Szczebiot (eds.), *Present Day Trends of Innovations 7*, Printing House of Lomza State University of Applied Sciences, -146, ISBN 978-83-60571-49-1.

Kobis P. (2017),, Nr 27, s. 187-196, ISSN 2544-221X. 3. Kobis P. (2018), *Chosen Aspects of IT Resources Security in SME Sector Enterprises - Results of the Research 2*, t. 19, s. 211-229, ISSN 1899-8658.

Habilitant publikował w recenzowanych, punktowanych czasopismach, monografiach naukowych; uczestniczył w redakcjach monografii naukowych, opracowywał, publikował i przedstawiał referaty.

W przedłożonych dokumentach znajduje się pełna informacja statystyczna dotycząca publikacji; to m.in. 17 artykułów w czasopismach naukowych, 35 rozdziałów w monografiach oraz 1 monografia. W sumie 66 pozycji, w tym także referaty, redakcje.

Należy odnotować aktywność Habilitanta w ramach konferencji naukowych. Przed uzyskaniem stopnia doktora to 30 pozycji, po uzyskaniu stopnia doktora to 48 pozycji.

Habilitant wykazywał zaangażowanie we współorganizację konferencji naukowych, w roli członka komitetu organizacyjnego oraz sekretarza naukowego. Skuteczność organizacyjną wykazywał także w członkostwie w TNOiK, redakcji Przegląd organizacji oraz roli recenzenta w Journal of LvivPolitechnic National Universty.

Pośród osiągnięć Habilitanta należy wymienić także kilkanaście recenzji artykułów.

Habilitant przytacza także swoją rolę w realizacji projektów badawczych.

W dokumentacji przedłożonej przez Habilitanta znajdują się także dane naukometryczne; m.in w odniesieniu do indeksu Hirscha: Scopus: 1, Web of science: 1, Google Scholar: 3, Autor uzyskał 631,92 punkty MNiSW.

Istotne w dorobku Habilitanta jest potwierdzenie zainteresowania badawczego czynnikiem ludzkim w kontekście systemowego podejścia do bezpieczeństwa informacji. Znacząca jest także zmiana zainteresowania autora od dużych organizacji do małych i średnich.

Habilitant prowadził zajęcia wykładowe, ćwiczenia oraz laboratoria na macierzystej Uczelni, na kilku kierunkach. Problematyka wykładowa pozostaje w relacji z zainteresowaniami badawczymi. Prowadzone przedmioty to m.in. Informatyka, Technologie informacyjne, Komunikacja w zarządzaniu. Habilitant wykazał także wypromowane kilkudziesięciu prac inżynierskich, licencjackich oraz magisterskich.

Dr Paweł Kobis otrzymał łącznie 18 nagród Rektora Politechniki Częstochowskiej oraz odznaczenia państwowe.

Kluczowym elementem dorobku na jaki zwraca uwagę Habilitant (zgodnie z art. 219 ust. 1. Pkt 2a Ustawy) - jest monografia: Paweł Kobis, Zarządzanie bezpieczeństwem informacji w systemach informacyjnych małych i średnich przedsiębiorstwach z uwzględnieniem czynnika ludzkiego, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa. Dom Organizatora, Toruń 2021, ISBN: 978-83-7285-944-0.

Podstawowy cel badawczy określony przez Autora to wykazanie, że w przedsiębiorstwach małych i średnich nie zarządza się bezpieczeństwem informacji w sposób skuteczny i kompletny z powodu pomijania aspektów związanych z czynnikiem ludzkim oraz zaproponowanie koncepcji podsystemu uwzględniającego ten czynnik. Autor określił cele szczegółowe oraz cele aplikacyjne, związane z opracowaniem podsystemu oraz jego oceną.

W pracy podjęta została próba weryfikacji hipotezy badawczej: W przedsiębiorstwach małych i średnich nie zarządza się bezpieczeństwem informacji w sposób kompletny (holistyczny), marginalizując aspekty pozatechniczne ochrony informacji, w tym czynnika ludzkiego, co prowadzi do zwiększenia ryzyka zagrożenia zasobów niematerialnych przedsiębiorstw.

W rozdziałach teoretycznych Autor przedstawił kontekst problematyki badawczej, dokonał analizy bibliograficznej w prawidłowo określonych obszarach, m.in. zarządzanie bezpieczeństwem organizacji, zarządzanie informacją, zarządzanie ryzykiem w systemowym zarządzaniu bezpieczeństwem informacji, wpływ osób na bezpieczeństwo informacji. Części teoretyczne zawierają także autorskie opisy (schematy, zestawienia) odnoszące się do zarządzania bezpieczeństwem informacji. Tu także podjęta została dyskusja i dookreślony został czynnik ludzki oraz jego rola w Systemie Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji.

Weryfikacja hipotezy badawczej oraz realizacja celów aplikacyjnych następowały przede wszystkim w rozdziale czwartym oraz piątym. Część praktyczna została poświęcona badaniom własnym Autora.

Badania przeprowadzone przez Autora dotyczyły zbiorowości - małych i średnich organizacji. Nastąpiło rozpoznanie kontekstu oraz ryzyka, w tym identyfikacja czynników ryzyka dotyczącego zachowania osób (doświadczenie, świadomość, umiejętności osób odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa informacji).

W ostatnim rozdziale Autor przedstawił koncepcję podsystemu w ramach SZBI, który koncentruje się na pozatechnicznych aspektach bezpieczeństwa informacji. Habilitant opisał jego kluczowe elementy, które w założeniach mają mitygować zagrożenia osób w relacjach pracownik - organizacja, organizacja - klient, organizacja - interesariusze. Poza charakterystyką elementów podsystemu, przedstawiono także proces jego implementacji, utrzymania i rozwoju. Zgodnie z ostatnim celem pragmatycznym, Autor zaproponował model oceny dojrzałości podsystemu ZPABI. Ostatnia część pracy - to także ocena dojrzałości (wykorzystanie modelu).

W trakcie recenzowania pracy-zwróciłem uwagę na:

- Podjęcie istotnego problemu badawczego; skupienie się na jednym z kluczowych zagadnień - aspektów dotyczących czynnika ludzkiego; dobre uzasadnienie podjęcia tematu, choć niekonieczne było tak szerokie ujęcie w odniesieniu do bezpieczeństwa informacji w monografii.
- Niepełne zdefiniowanie istotnego dla pracy pojęcia „ludzie”; w pierwszej grupie „pracownicy” na pewno jest bardzo liczna grupa tzw. współpracowników - osób samozatrudnionych (B2B). Nie wyczerpują tego „umowy śmieciowe”, czy „kontrakty menedżerskie”. To bardzo często świadomy wybór, a nawet żądanie samozatrudnionego co do formalnej strony współpracy
- Autor wskazał hipotezę badawczą jako wynikową wobec postawionych celów. Metodycznie analiza kontekstu, studia literaturowe, szeroko pojęta obserwacja badacza pozwala na wskazanie tez i postawienie hipotezy (hipotez). Praca badawcza ma na celu jej weryfikację, do czego niezbędne jest postawienie celów i ich realizacja.
- Moim zdaniem autor zbyt ostentacyjnie stara się przekonać czytelnika o autonomii elementów SZBI dotyczących czynnika ludzkiego oraz ich braku w teorii (wymaganiach) i praktyce organizacji. Analizując wymagania wiodących modeli SZBI, aspekty niematerialne (w tym czynnik ludzki) są artykułowane dość równorzędnie z innymi, a poza tym także to architekt systemu ma na bazie kontekstu, wyników szacowania ryzyka, zidentyfikowanych niezgodności czy naruszeń - podjąć właściwe działania. Czyli poza literalnie postawionymi wymaganiami jest miejsce w systemach dla działań adekwatnych wobec potrzeb. Moim zdaniem wystarczające byłoby stwierdzenie, że czynnik ludzki to jeden z kluczowych elementów SZBI i stanowi przedmiot zainteresowania autora w dominującym stopniu. W kontekście ww. tytułu monografii może budzić pewne wątpliwości, bowiem sugeruje, że w typowych modelach SZBI nie jest uwzględniany czynnik ludzki. Uważam, że korzystniejsze byłoby inne brzmienie tytułu monografii, np. Czynniki ludzki w zarządzaniu bezpieczeństwem informacji w małych i średnich przedsiębiorstwach.
- Autor przedstawił nieprzekonujące uzasadnienie dla zogniskowania się na małych i średnich przedsiębiorstwach; w moim przekonaniu temat jest identycznie istotny dla każdej organizacji. Przyjmuję jednak argumenty wobec konieczności ograniczenia badań i definicji badanej zbiorowości. Jednak to także może budzić wątpliwości czy Autor jeszcze nie powinien zawęzić zainteresowania np. tylko do małych organizacji, a nawet branży.

Mam wątpliwości dotyczące drugiego celu aplikacyjnego, który raczej powinien być formą walidacji Podsystemu, jak oceną dojrzałości opracowanego systemu. Osiągnięcie przez Autora celu, w ujęciu z monografii wymagałoby porównywalnego wdrożenia, porównywalnego kontekstu itd.

Polecam zastanowieniu Autora, czy wobec tak postawionej hipotezy i celów, a przede wszystkim

wobec istoty bezpieczeństwa informacji (moim zdaniem bardzo determinowanej przez rynek/ branżę) zasadne było przyjęcie takiej metodyki doboru próby badawczej. Np. czy jest zasadna próba uśredniania w przypadku wykształcenia i świadomości pracowników, współpracowników, klientów i partnerów w organizacjach IT, BI itd. a np. w leśnictwie? W moim przekonaniu tej uwagi nie neutralizuje ostatecznie przyjęte kryterium doboru, tj. przetwarzanie większości zasobów informacyjnych w postaci cyfrowej. Wspomniane kryterium wreszcie nie jest zasadne, w kontekście hipotezy i celów, podobnie jak ujęcie SZBI w systemie informacyjnym (SZBI dotyczy procesów realizowanych w organizacji). Wpisuje się w kontekst współczesnego i przyszłego postrzegania organizacji, nie wpisuje się jednak w ograniczenie ryzyka, czy tylko podatności dotyczącej np. kradzieży informacji.

Nieczytelną jest grupa osób poddana badaniom, które Autor określił jako osoby mające największą wiedzę z zakresu bezpieczeństwa informacji i aktualizowania polityki bezpieczeństwa informacji. Moim zdaniem, błędne jest identyczne zaklasyfikowanie np. DPO, CISO, Dyrektora IT oraz prezesa, dyrektora czy współwłaściciela. Ci drudzy często mają bardzo znikomą wiedzę i doświadczenie; oby mieli świadomość i uznawali za konieczne zatrudnianie tych pierwszych.

Autor, niektóre cele cząstkowe, w efekcie konkluzje (np. dotyczące wykorzystania poczty elektronicznej w przedsiębiorstwach) powinien raczej zaczerpnąć z wyników badań dostępnych w raportach i innych publikacjach (badania wtórne dla Autora).

Autor niewystarczająco podkreślił wymagania rynku (klientów), które w moim przekonaniu poza standardowymi zabezpieczeniami (w odniesieniu do wszystkich rodzajów zabezpieczeń - organizacyjnych, IT, fizycznych) odgrywają kluczową rolę w każdym systemie (także bezpieczeństwa informacji). Np. PayPal wymaga od dostawców tzw. background screeningu kandydatów na agentów (call-center) w odniesieniu do przeszłości kryminalnej, finansowej i wykształcenia; który w przypadku innych klientów nie jest stosowany, z różnych względów.

W moim przekonaniu największą wartością danej pracy jest wnikliwa i rzetelna analiza czynnika ludzkiego, w ramach zarządzania bezpieczeństwem informacji. Przy czym uważam, że dalszych badań wymaga rzeczywista dojrzałość i skuteczność zaprojektowanego Podsystemu. Drugi cel badawczy w moim przekonaniu, nie był możliwy do realizacji w ramach podjętej pracy badawczej. Stanowi wartość, jednak raczej jako ograniczona forma walidacji, a nie ocena dojrzałości (tym bardziej w kontekście rozumienia modelu CMMI). Ocena dojrzałości czy skuteczności Podsystemu jest oczywiście zasadna, tym bardziej że w średnich, a w szczególności w małych przedsiębiorstwach czynnikiem mocno ograniczającym będą zasoby.

Autor zaproponował konkretne rozwiązania, z założenia mające stanowić mitygację ryzyka, których przyczyna związana jest z postępowaniem osób. Sugeruję jednak zwrócić uwagę, że wiele z zakładanych zabezpieczeń to typowe działania znane z praktyk korporacji, które jednak dysponują znacznie większą, wymuszoną rynkowo świadomością oraz zasobami dedykowanymi dla potrzeb szeroko pojętej zgodności, a w tym zapewnienia bezpieczeństwa informacji.

Podsumowanie

Przedstawiona do recenzji rozprawa habilitacyjna stanowi istotny wkład w rozwój dyscypliny, a aktywność dr. Pawła Kobisa oraz dorobek naukowy są wartościowe oraz znaczące. Określone w recenzji uwagi poddaję pod dyskusję, zalecam także starania o zwiększenie oddziaływania i rozpoznawalności prowadzonych badań (indeks Hirscha), realizację staży (współpraca, projekty) ze znaczącymi ośrodkami badawczymi.

Na tej podstawie stwierdzam, że osiągnięcia naukowe dr. Pawła Kobisa odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce i wnoszę o dopuszczenie do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego.